РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
"LIBERTY"
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., четвер 25-го січня 1917. Ч. 10. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Thursday, January 25, 1917. No. 10.

ВІЛСОН ДОМАГАЄТЬ СЯ МИРА.

Болгарські війска переправили ся на північний берег Дунаю.

Румуни втратили дотепер 200.000 в самих полонених. -- Велике число убитих.

НЕЧУВАНІ НАСИЛЬСТВА РОСІЙСЬКИХ ОФІЦИРІВ І ЧИНОВНИКІВ.

ПРЕЗИДЕНТ ВІЛСОН ПРЕДКЛАДАЄ ГОЛОВНІ УСЛІВЯ МИРА.

ВАШИНГТОН, 22. січня. — **Вудров Вілсон, президент Злучених Держав виголосив нині в полудне в сенаті промову, в якій виложив головні услівя тривалого мира в сьвіті.**

Рівночасно зміст промови зістав вручений послам всїх воюючих держав.

(Зміст промови президента поданий на другій сторонї).

ВІЙНА З РОСІЄЮ:

БИТВА У СХІДНИХ КАРПАТАХ ТРИВАЄ ДАЛЬШЕ.

БЕРЛІН, 22. січня. — **Битва у східних Карпатах відбуваєть ся з успіхом для союзних війск.**

Гармати союзних війск острілюють румунські міста Окна і Панчіу

Над рікою Двиною відбито напад Москалїв.

Німецький рапорт звучить:

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: На захід від Панчіу відбито напад неприятельської компанії, над рікою Путною. Артилєрія союзних війск острілює становища неприятеля в околиці міста Терґуль-Окна.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: Битва у східних Карпатах переводить ся з добрим успіхом для союзних війск.

„На північ від долини ріки Ойтуз чинність артилєрії по обох сторонах змагаєть ся.

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: На захід від Фрідріхштату (над Двиною) німецькі війска ударемнили нічний напад Москалїв".

„В РУМУНІЇ: В долині ріки Ойтуз відперто напад неприятеля.

„На прочім фронтї в Румунії відбуваєть ся перестрілка артилєрії.

„В ГАЛИЧИНІ: На полудне від Бродів неприятель бомбардував в ночи наші становища в околиці Дубя, Батькова і Гукаловець та по обох сторонах шляху Тернопіль-Золочів.

„НА ВОЛИНИ: Від сторони Ковля неприятель після довшого бомбардованя перевів напад на наші становища коло Рудки мірянської. Неприятельська піхота вдерла ся опісля до наших окопів, відки її відтак прогнано, коли на поміч прийшли сильнійші відділи наших війск.

„НА ПІВНОЧИ: Над рікою Щарою дві німецькі компанії перевели напад на наші становища. Коли наша артилєрія розпочала сильний огонь, неприятель уступив назад на свої становища".

РОСІЙСЬКИЙ РАПОРТ.

ПЕТРОҐРАД, 22. січня. — Російський рапорт доносить:

БОЛГАРСЬКІ ВІЙСКА ПЕРЕЙШЛИ КОЛО ТУЛЬЧІ ЧЕРЕЗ ДУНАЙ. — 200 ПОЛОНЕНИХ.

БЕРЛІН, 23. січня. — **Болгарські війска переправили ся коло Тульчі на північний берег Дунаю.**

У східних Карпатах переведено успішно наступ, причім взято в полон 100 Москалїв.

На Волини, в околиці Мельниці, взято приступом становища Москалїв. 110 Москалїв полонено.

Урядовий німецький звіт звучить:

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: В північній Добруджі болгарські війска перейшли в околиці Тульчі полудневе рамя устя Дунаю і заняли на північнім березї становища помимо нападів російських війск.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: Над долішною Путною перебіг боротьби був для наших війск успішний.

„На боевім фронтї між ріками Слярік і Путна наші війска прогнали неприятеля дальше назад, причім взяли 100 Москалїв в полон.

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: На схід від Мельниці (на Волини) 8. полк берненської піхоти перевів несподївано напад, беручи в полон одного російського офіцира і 109 салдатів.

„На захід від Двинска наші війска прогнали Москалїв, яким вдало ся вдерти до першої лінії окопів".

ЧИСЛО ПОЛОНЕНИХ РУМУНІВ ВИНОСИТЬ ПОВЕРХ 200.000.

БЕРЛІН, 22. січня. — З головної кватири німецького штабу в Румунії доносять:

„Число полонених, взятих дотепер в Румунії, виносить поверх 200.000. Богато румунських жовнірів, скинувши зі себе жовнірський мундур, схоронило ся в лісах і селах. Їх значну часть вже полонено, але богато ще укриваєть ся.

„Останки румунської армії зреорґанізовано в Молдавії і Бесарабії. Кілька дивізій, які ще беруть участь у боротьбі, є сильно зменьшені. Після зізнань полонених румунських офіцирів **одна румунська дивізія числить всего 2.800 людий, а друга 2.400.** (Правильно числить дивізія 20.000 людий).

„Найбільші втрати потерпіли Румуни від огню нашої артилєрії. Замітна є велика скількість убитих в порівнаню до числа ранених. **На однім квадратовім кільометрі на побоєвищи під Камполюнґом начислено 6.000 убитих Румунів.** Деякі румунські полки змалїли на 4 компанії по 150 людий. (Правильний полк числить 4.000 людий). З причини браку санітарних уладжень велике число ранених померло в лязаретах і шпиталях. У шпитальних кімнатах вистарчало місце заледви для хорих офіцирів. Ранених жовнірів уміщувано по нужденних хатах і стодолах, часто без найменьшого догляду, де вони серед нужди масово гинули".

РУМУНСЬКИЙ НАСЛІДНИК ПРЕСТОЛА НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ПЕТРОҐРАДІ.

ЛОНДОН, 22. січня. — **Наслїдник румунського престола і президент кабінету, Братіяну, прибули до Петроґраду, щоби з російськими властями відбути нараду в справах, які стоять в звязи з положенєм Румунії.**

Друга телєграма з Петроґраду доносить, що тисячі румунських збігців прибувають щодня до Бесарабії і до пограничних ґуберній. Між збігцями находить ся також 12.000 румунських хлопців добровольців. Німецькі військові власти мали загрозити, що їх не будуть трактувати на рівні з правильним військом, але вважати їх будуть за бунтівників і на случай полоненя їх яко таких карати. Богато богатших збігців прибуло до Петроґраду.

ДОМАГАНЯ БОЛГАРІЇ.

ЛОНДОН, 23. січня. — Президент болгарського собраня подав до відома домаганя Болгарії на случай заключеня мира.

Болгарія жадає відступленя її отсих територій: цїла Добруджа аж до Дунаю, часть Македонії, области над рікою Моравою в західній Сербії і Монастир.

—o—

НОВІ ЗМІНИ В РОСІЙСЬКІМ КАБІНЕТІ.

БЕРЛІН, 23. січня. — Вісти з Петроґраду до Стокгольму доносять про дальші зміни в російськім кабінеті міністрів. **Дотеперішний міністер фінансів Барк зістав звільнений зі свого становища.**

Місце головного команданта війск має обіймити ґенерал Ґурков.

Бувший президент кабінету, Штірмер, має зістати наслїдником міністра для заграничних справ.

НЕЧУВАНІ НАСИЛЬСТВА МОСКАЛЇВ.

БЕРЛІН, 23. січня. — До Швайцарії повернув недавно один горожанин сеї держави, пересидївши цїлий рік в російській тюрмі. Його арештували російські власти тому, що мав німецьке назвиско.

Він зізнав, що був сьвідком нечуваних насильств, яких допускають ся російські офіцири і чиновники. Яко примір таких насильств наводить він отсі два випадки:

Одного властителя дібр російські власти без переслуханя і без переведеня процесу зовсім невинно засудили на 10 місяців засланя на Сибір. Його вивезли, а дома лишила ся його жінка з дїтьми. В домі засудженого визначено кватиру для одного високого штабового офіцира. Коли жінка не хотїла піддати ся зьвірським похотям офіцира, він грозив її смертию мужа. Всякі зусиля жінки, щоби власти укарали офіцира за його дике поведенє, показали ся безуспішними.

Одну російську жінку за те, що вона була німецького походженя, арештовано на приказ властий і вивезено в глиб Росії, не зважаючи на те, що вона надіяла ся кождої хвилї породу. Підчас транспорту прийшла дитина на сьвіт. Однак хора мати враз з новонародженою дитиною була приневолена продовжати дальше свою дорогу. Коли прибула на місце призначеня, померла разом з дитиною на улиці міста серед страшних терпінь і мук.

НА МОРИ:

ЛОВИ НА НІМЕЦЬКОГО КРУЖЛЯКА БЕЗ УСПІХУ.

БУЕНОС АЙРЕС (Арґентина), 22. січня. — Від дня 12. січня, то є від часу, коли німецький кружляк зловив японський корабель „Гудсон Мару", який дня 16. січня прибув з полоненими до Пернамбуко, не було ніякої близшої вісти, яка вказувала би на місце побуту сего „морського вовка".

Вісти, які доносили, що анґлїйський корабель „Ґлезґов" його затопив, показали ся неправдивими. Бразилїйське міністерство маринарки оголосило нині запереченє сеї поголоски.

Хоч на Атлянтійськім океані аж кишить від великого числа ріжних воєнних кораблів аліянтів, то однак доси не вдало ся найти якогонебудь слїду за німецьким кружляком. З огляду на те, що від 10 днів нема жадної вістки про затопленє нових кораблів, припускають, що німецький кружляк відплив з околиці Бразилії і небаром дасть ся почути в иншій сторонї океану.

9 КОРАБЛІВ НА 28.000 ТОН НА ДНІ МОРЯ.

ЛОНДОН, 22. січня. — Анґлїйський урядовий звіт доносить про втрату отсих кораблів:

„Порт Ніколсон" (8.418 тон), анґлїйський; в дорозї з Ню Йорку;

„Матіна" (3.780 тон), анґлїйський; залогу виратувано;

„Тофтвуд" (3.092 тон), анґлїйський; залогу виратувано;

„Могаксфілд" (3.678 тон), анґлїйський; двох моряків згинуло, капітана корабля взяли Нїмці в полон;

„Барон Семпіл" (1.607 тон), анґлїйський;

„Касаґату Мару", японський;

„Йотунфел", норвеський;

„Стандард", данський;

„Есперанце", (4.428 тон), норвеський.

БИТВА НА МОРИ.

ЛОНДОН, 23. січня. — Анґлїйська адміраліція доносить:

„Вчера в ночи прийшло до битви недалеко побережа Голяндії між фльотилию наших торпедовців а фльотилию німецьких. **По короткій битві затоплено один німецький торпедовець.** Прочі, значно ушкоджені відплили. З причини темряви годі було ствердити цїлий вислїд битви.

„Тоїсамої ночи прийшло ще до другої битви в околиці Шовен. **Один наш торпедовець зістав влучений торпедою. Від вибуху торпеди згинуло 3 офіцирів і 44 моряків. З причини сильного ушкодженя торпедовець затоплено власними кораблями. Инших втрат не було".**

ТРИ НІМЕЦЬКІ ПІДВОДНІ ЛОДКИ ЗАТОПИЛИ БІЛЬШЕ ЯК ПО 100 КОРАБЛІВ.

БЕРЛІН, 22. січня. — Німецькі підводні лодки виказали подивленя гідні успіхи в нищеню ворожих кораблів. Треба собі отже представити, як великі втрати потерпіли аліянти, коли зважить ся, що затоплені кораблї мали звичайно набір, складаючий ся з воєнних матеріялів або средств поживи.

Вчера повернула на примір лодка, яка затопила в часї одної подорожи 16 кораблів зі збіжем, углем, зелїзом і деревом.

Команданти підводних лодок, користаючи з набутого досьвіду, доходять до небувалої досконалости і то не лише в кермованю лодками але і в цїльности підчас стріляня.

Капітан Перзіюс, обговорюючи будучу війну на мори, пише:

Найліпшою відповідию на ноту аліянтів буде здвоєнє акції підводних лодок. Як небезпечним оружем супроти наших ворогів є підводні лодки, про се сьвідчать впрост неймовірні успіхи, які дотепер осягнули деякі команданти підводних лоpаблів. **І так командант підводної лодки, капітан Форетман, вже в половині місяця серпня 1916 р. мав на своїй совісти поверх 100 кораблів на 260.000 тон.**

Арнольд деля Піріє, командант лодки „35", затопив 126 кораблів на 270.000 тон;

Командант підводної лодки, Валентінер, затопив 128 кораблів на 280.000 тон.

Отсе лише успіхи трох офіцирів. **Але є довгий ряд і инших офіцирів-командантів підводних лодок, поміж котрими богато вже визначило ся значними успіхами. Також можна надіяти ся, що й будучність дасть змогу неодному з них поставити нові рекорди в нищеню ворожих кораблів.**

АНҐЛЇЙСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ З 1.800 ЖОВНІРАМИ ВІХАВ НА МІНУ.

БЕРЛІН, 22. січня. — З Ротердаму доносять, що останної ночи одержано ратункові сиґнали від потопаючого анґлїйського корабля.

Згаданий корабель віхав в анґлїйськім каналї на підводну міну. На покладї корабля находив ся транспорт війска в числї 1.800 людий.

—o—

В 1916 Р. ЗНИЩЕНО 1.005 ЛІТАКІВ. — АЛІЯНТИ 784; ЦЕНТРАЛЬНІ ДЕРЖАВИ 221.

БЕРЛІН, 23. січня. — В 1916 р. Німеччина була побідною у воздушних боротьбах. **Урядова статистика виказує, що протягом минувшого року знищено 1.005 літаків. З того числа припадає на аліянтів 784 літаків, а на центральні держави 221.**

Найбільше чинними були літаки на західнім теренї війни. Тут втратили аліянти 740 літаків, а Нїмці 180; разом 920.

РОДИМЦЇ! ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА, БО СЕ ОДИНОКА І НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В АМЕРИЦЇ!

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
In Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N.J.

Всї моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовлення належить долучити моні-ордер або чек.

Число тельфону 4?8 Jersey City.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS MEMBERSHIP LABEL

За всї оголошення поміщувані в „Свободї" редакція не відповідає. — Рукописий не звертає ся.

З біжучої хвилї.

Нюйорська ґазета „Івнінґ Мейл" (ч. 19, з 23. січня б. р.), обговорюючи промову президента Вілсона в сенатї, в якій президент жадає свободи для всїх більших і менших народів, пише:

Президент жадає не лише зрівнаня держав, але також зрівнаня національностий кождого політичного тїла.

Се значить, що релїґійна свобода і економічний розвиток мусять бути запевнені **для** таких народів, як **Вірмени** під турецькою управою, **Українці і Фінляндці** під російським пановане̂м, **славянські народи** під австрійською управою. Се є не лише запорука тривалого мира в сьвітї, але й одинока ґарантія міжнародного мира в ріжнородних державах Европи.

Польська державна рада розпочала свою діяльність. На своїм першім засїданю, 14. січня б. р., у Варшаві польський „віцекруль" Немоєвский заявив, що цїлию ради буде першевсім сотворене̂ польської армії, а відтак рада буде робити заходи, **„аби земе̂ Литви і України влончиць до крулєвства".**

Не знати, хто польській державній радї дав дозвіл робити заходи, щоби землї Литви і України влучити до польського королївства?...

Головний начальник київського воєнного округа засудив редактора „Кіевскої Мысли" на 1.500 рублів грівни за поміщене̂ телєґрами про ревізію „Народного Совєта Прикарпатскої Руси".

Дотична військова власть не дозволяє, як видко, анї критикувати, анї навіть згадувати про діяльність звісного кацапа Дудикевича, котрий іменував себе „батьком" галицьких „русских" і вкрав головну частину з тих гроший, які були призначені для тих галицьких збігцїв, що поселили ся в Ростові над Доном (в Росії). Головний начальник київського воєнного округа засьвідчив ще раз перед сьвітом, що крук крукови ока не виклює.

Тепер російський уряд зміняє своїх міністрів частїйше ніж сорочку, і се є дуже непевний знак. З того частого зміновання міністрів можна вносити, що в **Росії**, „поза кулїсами", щось нечуване **діє ся**.

Др. Вачов, президент болгарського собрання (парляменту), який є дуже добре обзнакомлений з російськими відносинами, висловив ся про **теперішне положене̂ в Росії як слїдує:**

Теперішні події в Росії є сьвідком завзятої закулісової боротьби між реакційними і лїберальними елементами. Бажанем лїбералів є мати правдиве конституційне правительство; вони використовують до сих цїлий сї догідні обставини, якими надїляє їх війна. Вони рішили продовжувати війну через се, і лише через се, аби совісні реакційні елементи перетягнути на свою сторону; вони лише удають своє одушевлене. Однак їх властивою цїлию є радикальні, далекойдучі реформи. Російський ентузіязм за „війною до остаточного кінця" піддержують є зі страху перед революцією; а щоби тому перешкодити, то й лїберали є за продовжуванем війни...

Вілсон домагаєть ся рівної свободи для всїх народів.

В понедїлок (22. січня) президент Вілсон виголосив в сенатї у Вашінґтонї бесїду в справі мира, якої зміст тоїсамої хвилї зістав вручений всїм послам воюючих держав.

Отсе є другий поважний крок президента Вілсона в цїли закінченя страшної братовбийчої війни і положеня тривалих основ під мир у цїлім сьвітї.

В своїй промові президент Вілсон подав також і услівя, на яких Злучені Держави були би готові своєю силою і повагою заґарантувати мир і справедливість у сьвітї. Головні услівя є отсї:

Нерішений вислїд з теперішної війни; жадна воююча сторона не сьміє вийти анї побідницею анї побідженою.

Повна свобода на мори.

Розоружене̂ на суші і на мори.

Жадна держава не сьміє розтягати своєї власти над другою державою або народом.

Кождий нарід, як малий так і великий, має право рішати про свою власну долю.

Знесене̂ поодиноких союзів держав, а утворене̂ сьвітового союза, за котрим стояла би зорганізована сила всього людства, даючи запоруку на сьвітовий мир.

Свою промову в сенатї розпочав президент Вілсон отсими словами:

„Мої панове сенатори! Дня 18. грудня м. р. вислав я однакову ноту до всїх воюючих держав і домагав ся від них подання услівий, які могли би дати підставу до заключеня мира. Я говорив тодї в імени людства і в імени прав всїх невтральних держав, отже і народів, яких житєві інтереси зістали через війну загрожені.

„Центральні держави дали спільну відповідь, що вони є готові зі своїми противниками зійти ся на конференцію, на якій предложать свої мирові услівя.

„Аліянти дали ще точнїйшу відповідь, подаючи вправдї лише в загальних нарисах домаганя, ґарантії і відшкодованя, які після їх гадки є конечними услівями до вдоволяючого розвязаня справи мира.

„В сей спосіб зближили ся ми до остаточного обговореня мира, який має покінчити теперішну війну".

Дальше вказав президент Вілсон на причини, які приневолюють Злучені Держави до співділаня в сїй так важній справі. Відтак подав президент засадничі услівя, які можуть запевнити цїлому сьвітові тривалий мир. Таким першим услівєм уважає президент: мир без побіди. Жадна воююча держава не сьміє вийти з війни нї побідною нї побідженою. В противнім случаю заключене̂ мира буде мати позір, що побідна сторона змусила другу до мира і подиктувала їй услівя.

Рівні права для всїх держав.

„Рівність всїх держав, — говорив президент — які мають запоручити мир, мусить полягати на рівности прав. Взаїмні ґарантії не сьміють робити ріжницї між великими і малими державами, між сильними і слабими. Права мусять бути основані на спільній силї, а не на силї поодиноких держав. Цїле людство домагає ся свободи житя, а не здобутків силою.

„А разом з тим лучить ся ще важнїйша справа ніж сама рівність прав держав зорганізованих. Не може і не повинен істнувати такий мир, який не узнає і не приймає принципу, що правительства виконують всю свою власть за згодою керманованого ними народу; не сьміє істнувати право передавати нарід з рук одного пануючого до рук другого, неначе би се була якась приватна власність.

„Уважаю за річ ясну, на примір, коли наведу приклад, що полїтики всїх держав годять ся з тим, що має повстати зєдинена, независима і самостійна Польща. **Відтепер забезпечене житя, свободи віри, економічного і суспільного розвитку мусять бути запоручені всїм народам, котрі доси жили під владою таких держав, яких віра і цїль є їм ворожі.**

„Я говорю про те не тому, щоби вихвалювати істнуючий в уяві політичний принцип, який високо держали ті, що старали ся будувати свободу в Америцї, але говорю се з тоїсамої причини, яка приневолила мене навести і прочі конечні услівя — бо хочу отверто і ясно вложити суть річи. **Мир, який не признасть і не прийме сього принципу, буде неминучо повалений. Розбуджений дух всїх народів буде все проти сього боротьби ся і цїлий сьвіт буде ті народи в боротьбі попирати. У сьвітї не буде тривалого мира, коли його житє не буде тривале, а ся тривалість не буде істнувати так довго, як довго воля буде бунтувати ся і не буде спокою духа та зрозуміня справедливости, свободи і права".**

У дальшій своїй промові виказує президент прочі головні услівя тривалого мира, а іменно повну свободу на мори і обмежене̂ зорушень на суші і на мори.

„І коли я висказую надію, — кінчив президент свою промову — що нарід і правительство Злучених Держав злучать ся з прочими цивілізованими народами сьвіта, щоби привести до мира на наведених мною услівях, то висказую її з тим більшою відвагою і певностію, бо кождому думаючому чоловікові мусить бути ясно, що через мою обітницю я не зломив анї наших власних традицій анї нашої національної політики, але противно: вона є сповнюванем сего, до чого ми стремимо.

„Рівночасно предкладаю, щоби всї народи одноголосно приняли доктрину Монро*) яко доктрину цїлого сьвіта, а іменно, щоби жадна держава не розтягала своєї політики на иншу державу або инший нарід, але щоби кождому народови полишила рішати про свій власний розвій без перешкоди, без боязни і без загрози — таксамо малим народам як і великим.

„Предкладаю, щоби на будуче держави оминали таких союзів, які їх втягають до боротьби о суперництво і ловлять в сїть інтриґ та самолюбної ривалїзації. Коли всї лучать ся на те, щоби в тімсамім дусї і для тоїсамої цїли працювати, тоді всї приходять для спільного інтересу і мають спромогу вести власне житє під спільною охороною.

„Предкладаю, щоби було правлїнє за згодою дотичного народу; щоби була свобода на мори, якої представителї Злучених Держав на всїх міжнародних конференціях домагали ся з рішучостию апостолів свободи; щоби обмежити зорушене̂ сил на суші і на мори, щоби те зорушене̂ могло служити для удержаня ладу, а не до нападів і самовільного надужитя.

„Отсе є американські принципи, американська політика. Ми не можемо за иншими принципами обставати. І се є принципи і політика всїх людий, які глядять у будучність, принципи кождої новочасної держави, кождого осьвіченого народу. Се є принципи цїлого людства і вони мусять здобути перевагу".

*) Джеймс Монро був пятим з ряду президентом Злучених Держав (1817—1825). Названа його іменем доктрина (научна теорія) містить ся в його промові, виголошеній перед конґресом 2. грудня 1823 року.

Страшні знущаня Москалів над сибірськими бранцями.

Завдяки невсипущим заходам двох американських женщин воєнні бранцї на Сибіри дістають тепер підмогу американського Червоного Хреста.

Висилку здержувано цїлими місяцями. Панна Мінна Гаєрман, бувша доглядачка Червоного Хреста в Сибіри, повернувши до Америки, розповіла про страшні обставини, пануючі в таборах воєнних бранців. Вона взяла собі до помочи свою довголїтну приятельку, панну Дж. Г. Амерленд із Ст. Луїс.

Секретар Ленсінґ розслїдив оповіданя обох згаданих женщин, а після того міністерство заграничних справ почало робити заходи, щоби вислати засоби поживи і одежи, задержані доси в Манджурії, для сибірських полонених. Сї заходи увінчали ся нарештї бажаними успіхами.

Понизше наводимо власне оповіданє панни Гаєрман про обставини в сибірських воєнних таборах. Ось що вона розказує:

Я ніколи не забуду першої воєнної тюрми, яку я відвідала, а яка була в Томску, на Сибіри. Морозного, пронимаючого дня, 23 степенї Фаренгайта понизше зера, зі снїгом, скриплячим під нашими ногами, я, з сімома иншими доглядачками Червоного Хреста, увійшла перший раз до табору воєнних бранців.

Головний будинок, стара й дрантива рудера, стояв на вільній площі і служив за часів мира на склад ріжних рільничих приладів, які продавало ся на річних ярмарках. Там не було вікон, а сьвітло доходило до середини лише через двері і шпари в стїнах. Через тісамі шпари було і продувів доволї. В цїлім тім будинку стояли рядом плятформи, розділені вузким коритарем. Перша плятформа (підвисшене̂) взносила ся на $1\frac{1}{2}$ до 2 стіп понад землею, а прочі були віддїлені від себе на висоту около 4 стіп. В деяких місцях, де на се позволяла повала, ті плятформи ішли в трох поверхах, але під похилостию даху було лише два поверхи плятформ. Ті люди, котрі лежали на горішній плятформі, не могли навіть усїсти на ній, бо вона була занадто низка. Усї ті плятформи були зроблені з простих дощок; на однім їх кінцї була одна дошка уложена скісно і се служило за подушку.

Цїле те місце було набите, мов бочка на капустою, людськими істотами, які були смертельно блїді, винуджені і прикриті лиш в деяких місцях брудними й подертими лахами. Своїми запалими очима вони глядїли на нас мов зпоза гробу і виклинували в наших душах почуте страшної ґрози. О 10-тій годинї зрана було там, і то на найвиднїйшим місци, так темно, що треба було чекати кілька хвиль, заки привикло ся до тої темноти.

В цїлім будинку ми не бачили анї одного сїнника, анї навіть кусника паперу. Анї подушок, анї накривал, анї загорток — нічого, лиш самі люди.

Одна з нашого товариства хотїла зробити місце переходячому побіч неї бранцеви і відступила ся на бік, станувши коло одного стовпа. Один з бранців доторкнув ся ніжно її рамени і вказав рукою на стовп. Коли дотична доглядачка приглянула ся тому стовпови близше, то побачила, що **він цїлий був покритий живими вошами.** Скільки разів ми оглядали воєнні тюрми, то завсїди в нашій одежи було повно воший. Я ніколи не могла удати ся на спочинок, не очистивши наперед себе і своєї одежі з того живого хробацтва. **По цїлій тюрмі видно було завсїди на-пів нагих людий, які старали ся очистити свої лахи з воший.** А ті воші розносять недуги. Шведи мало що не втратили через те одного визначного робітника Червоного Хреста, бо той робітник роздавав поживу у тифовим таборі, де було воший без ліку. Я з одною иншою доглядачкою доглядали його. Сїм инших шведських доглядачок заразили ся. Одна з них була дочкою шведського міністра Бренцстрома.

Бранцї не мають ніякої змоги анї способів, аби удержувати в чистоті своє тїло. Російське правительство видало вправдї наказ, аби кождий бранець бодай раз на місяць купав ся, але сього наказу ніхто ніколи не придержує ся.

У воєнних таборах нема навіть доволї води до питя, то відкиж бранцї возьмуть води, щоби вмити свої облича? **Минали місяцї за місяцями, а полонені не дїждали ся ніколи нагоди, щоби вмити свої облича.** Один бранець підступив до д-ра Крукстона і шепнув йому на ухо, щоби він попитав ся о воду до питя. Доктор се зробив і тим викликав страшне замішанє. Вони дістають воду в місци, яка має три кварти, два рази денно. Ся вода не вистарчає навіть для половини людий. Люди мають собі сю воду загріти і приладити з неї чай, але ся вода при такій температурі не буде довго горяча.

Опустивши смердячу і зимну вязницю, ми пійшли оглянути шпиталь — будинок досить добре удержуваний. Але — о горе! — як нужденно виглянувся сей шпиталь. Ми, котрі прийшли з краю обильности, думали, що се є страшна змора. Наші гадки не могли погодити ся з тим, що ми тут бачили. **Тут лежали безчисленні ряди хорих людий на голих дошках, в одежи, в чоботах і в шапках; на тих „прічах" не було анї сїнників, анї стебла соломи, анї подушок, анї накривал.**

Відси ми перейшли до кімнати, в якій осмотрюють ся недужих. Тут ми побачили одно старе крісло, стіл і — тяжко сказати — одно мале віконце. Менї ще доси робить ся слабо, коли згадаю про те. **В тій операційній кімнатї не було нічого окрім кількох клаптиків брудної вати і кількох старомодних інструментів.** Се місце було призначене лиш на найконечнїйші случаї, бо всїх недужих мало ся пересилати до військового шпиталю, але — після російського звичаю — **власти звичайно забували відсилати там тяжко недужих пацієнтів. Я** бачила людий, котрі були покриті по цїлім тїлї вісповими прищами, а помимо того їм позволяли ходити з одного кінця кімнати до другого. Я бачила, як догоряючі сухітники лежали свобідно на долівку. Хоч ті нещасні люди знали, що так не годить ся робити, то вони се робили, бо не було иншої ради. **Всї недужі здавали собі ясно справу з того, що вони попали ся у смертельну лапку.**

По розмові з лїкарями, які були воєнними бранцями, я прийшла до заключеня, що їх було там досить і що вони мали охоту нести лїкарську поміч своїм нещасним товаришам, але власти не давали їм на се анї ніяких медичних середників, анї **навіть не позволяли їм сього робити.**

На дїлї то воєнні бранцї не потребують анї лїкарів анї доглядачок, бо там є досить добрих докторів і таких людий, котрі дали би ся навчити доглядати своїх страждущих товаришів. Але що зробиш, коли ті добросердні люди не мають нї відки помочи, а російський уряд ще навіть стоїть їм на перешкодї.

(Конець буде)

Володимир Сиротенко.

ПОЕТ.

Блїдий, неначе з хреста знятий,
В півмраці сумно за столом
Сидить поет в углї кімнати,
Скрипить без віддиху пером.
Нудьгою й горем він прибитий.
Паперу купа перед ним.
Мороз тріщить, але огріти
Хатину тую нема чим.
Вікно замерзло... Сьвічка гасне...
Знадвору дує вітер в двері...
А він житє людий нещасне
На своїм списує папері.
Мережить вірші — виливає
Народні сльози і любов —
То в них про відність він співає,
То тяжко в них він плаче знов:
„Народе мій! Мій рідний краю!
Я серцем чую скорб твою,
З твоїм я горем співчуваю,
Тобі всї сили віддаю!...
Мій раю!"... Й сльози покотились.
Закашлявсь, бідний... Знову сів...
Перо скрипить, і знов вродились
Слова горячі — сумний спів.
А в грудях біль і серце хоре,
Спадають сили молоді;
Вже скоро хорість його зборе
І прийде смерть — конець біді.
Його вже скоро поховають,
Сплетуть вінок, поставлять хрест;
Його вже скоро всї пізнають
І піднесуть посмертну честь.
Вже скоро ґенїєм він буде,
Полине слава, немов грім,
І уберуть земельку люди
Квітками пишними над ним.
І другий вже поет, убитий
Нудьгою, горем, і в сльозах,
В холодній хатї сумовитий
Про те розкаже нам в піснях.

Ню Йорк, 4. січня 1917.

СКЛАДАЙТЕ ДАТКИ НА ЖЕРТВИ ВІЙНИ!

Нехай не буде між нами нїодного, який, співчуваючи з недолею наших братів в рідним краю, не поспішив би з підмогою на нещасні жертви війни.

Жертвуймо всї! Жертвуймо по можности як найбільше!

Всї вкладки жертводавців і гроші треба посилати на адресу: Rev. E. SYDORIAK, 42 Van Buren St., Passaic, N. J. Чеки і моні-ордери треба виписувати так: "UKRAINIAN ALLIANCE of AMERICA", K. KIRCZOW, Treas., 68 Greene St., Jersey City, N. J. Після волї жертводавців датки можна призначувати на слїдуючі фонди: ФОНД ВДІВ І СИРІТ, ФОНД ЗАСЛАНИХ НА СИБІР І ФОНД СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

УКРАЇНСЬКА РАДА В АМЕРИЦЇ.

ВОЄННІ ВИГЛЯДИ НА 1917 РІК.

Бувший офіцир німецького генерального штабу помістив в нюйорській часописи „Штатсцайтунг" артикул, в якім представляє сподівані воєнні операції в 1917 році.

Після його гадки центральні держави займуть на заході (у Франції, Бельгії й Італії) становище виключно оборонне. Сильно укріплені боєві лінії дають дуже добру спромогу розмірно малою силою війск удержати наступ неприятеля. На західнім фронті звести рішаючу битву виглядає річию неможливою. Воєнні операції на заході на більший розмір є майже виключені.

Росія буде головною цілию наступу.

По занятю Румунії східна ґрупа алянтів складаєть ся з одної лише Росії. Тут треба мати на увазі, що засіб людського мяса в державі царя ще не є вичерпаний, хоч Росія потерпіла доси найбільші втрати в людях зі всїх воюючих держав.

Однак як війскові так і політичні події, які зайшли в останних місяцях, вказують на те, що російський велитан є найкорнїйшим предметом для рішаючого наступу центральних держав в близкій будучности.

Головні війскові і політичні причини, які промовляють за тим, аби Росію змусити до зложеня оружя і в сей спосіб створити підставу до покінченя трилітної боротьби, є слідуючі:

Військові причини.

З розбитєм Росії союзови алянтів буде завданий смертний удар.

Після побіди над Росією і змушеню її до мира величезні війска центральних держав, а в кождім случаю велика їх часть може бути ужита на західнім фронті, даючи центральним державам навіть чисельну перевагу. В сей спосіб звільнені війска турецкі будуть могли бути ужиті до воєнних операцій проти Єгипту й Індій.

До загального наступу проти Росії не треба переводити якихось окремих приготовлень; сей наступ можна розпочати на услівях, які створила побіда в Румунії. Під воєнним стратеґічним зглядом підстава є дуже корисна, бо дає добрий вигляд на розвинене полудневого крила російської армії.

Удержане комунікації між Росією а її західними союзниками і Японією є, особливо підчас зимової пори, дуже обмежене.

Наступ на полудневі краї Росії загрожує Росії втратою промислових околиць на півночи від Чорного моря, а тимсамим житєвого нерву московської держави.

Довга боєва лінія дає добру нагоду до нагромаджуваня більших війск, до переводженя воєнних операцій на більші розміри і до полученя з тим стратеґічних несподіванок. Теперішна боєва лінія російського полудневого крила дає ліпшу нагоду до переломаня боєвної лінії ніж на инших теренах війни.

Політичні причини.

Через втрату Буковини і східної Галичини російське правительство при мирових переговорах буде позбавлене країв, які тепер, будучи в руках Росії, могли бути предметом торгу.

Здобутє України уможливить створенє нової держави, яка забезпечить східні границі середущої Европи аж до Чорного моря перед російською навалою в будучности.

Внутрішні відносини в Росії безпастанно улягають змінам. І теперішній партії, яка захопила у свої руки провід в державі і робить всякі зусиля, щоби війну вести дальше, віщують недовге пановане. Мирова партія в Росії має також ще велику силу і вплив.

Вісти, які надходять з Росії, вказують, що кріза є неминуча. Справа виживленя російського населеня з кождим днем стрічає нові трудности, і власти є безрадні, щоби сьому запобігти.

Пропасть між російським правительством і народом збільшаєть ся з кождим днем, а се мусить відбити ся також і у веденю дальших воєнних операцій.

Помимо великого числом населеня Росію лекше побороти ніж її західних союзників.

Зовсім природно, що при вибираню часу на наступ проти Росії мусить ся узглядити пору року. Зима в Росії є довга і сильна, позволяє однак, як се показала минувшина, на переведенє воєнних операцій на великі розміри. Хоч снїги на українських землях часом дуже великі, то степовий терен уможливлює вповні переведенє наступу.

* * *

Що центральні держави мають намір звернути свої головні сили проти Росії, про се сьвідчать заяви Гінденбурга і Радославова, в яких зазначено, що союзні війска навіть в зимі не дадуть спокою російській армії, але будуть продовжати дальше свої воєнні операції без огляду на зимову пору року.

Чи цїлию союзних війск є наразі лише здобути боєву лінію над Серетом (в Румунії), чи воєнні операції союзних війск перемінять ся відразу у великий наступ через Кишинів і Одесу аж до долїшного Дніпра, се покаже недалека будучність.

Останні воєнні операції на східнім фронті вказують, що російська армія не має вже сили не то до переведеня наступу, але навіть на здержане наступу союзних війск. Недавний наступ Москалів на півночи коло Риґи і їх противнаступ над Серетом виказали безсильність російської армії.

ПАНАМ ВІД „НАРОДНОЇ ВОЛІ".

(Письмо з Джерзи Сіти).

Читати нині українські часописи, котрі є видавані за мозольний гріш нашого українського робітника тут на вільній американській землі під теперішню пору — а понести ся гадками в наш рідний край, відки ми прийшли, і представити собі образ житя нашого бідного українського народу, його нещасне і невідрадне положене...

Там в старім краю море сліз; там кров ріками ллеть ся з наших братів, котрі дають своє жите за свободу; там тисячі калік; там тисячі ранених в тяжких муках борють ся зі смертию; там тисячі голодних; там тисячі без даху над головою, голі, босі, трясуть ся з зимна; там від наймеьшого немовлятка до найстаршого старушка — всї терплять страшну нужду і горе; там всїх молодших і старших, бідніших і богатших те горе, те нещасте взяло в свої кріпкі обійми...

А тут, на вільній землі американській, возьми в руки українську часопись, котра представляє або заступає якусь часть українського народу, замешкалого тут в Америці, що мав щасте захоронити ся від тої страшної події, — то що побачиш? Чи може побачиш і прочитаєш якусь гідну статю, загріваючу нарід, як би нам подати поміч нашим братям в рідній краю? Де там! Тут на першім місци знайдеш купу мерзких, огидних лайок і кримінальних пашквілів. Тут знайдеш статї про інтереси особисті, під покришкою котрих горіють ся на цілий сьвіт, що то інтерес народний. І так перейдеш ту часопись, шпальту за шпальтою, і не знайдеш нїчого, хиба невмістну критику, напад на якусь особу або на більше осіб, брехню, сплетні і всїлякого роду плюгавства. І се має бути часопись, котра має йти поміж нарід!...

По прочитаню такої часописи чоловік, замість щось скористати, одушевитись чимось, дістає попросту удар в голову і потрясене всїх нервів. Велике щасте, що того всього не пишеть ся по англійськи, бо коли би такі річи прочитав Американець, то чесному Українцеви треба би вирчи ся тої народности, до котрої він належить.

Українських часописий в Америці маємо кілька. Та нехай би вони собі були; нехай би кожда з них мала свої власні погляди і переконаня — але в такій важній народній справі, яка є нині, вони повинні бути злиті в одну струю, в одну силу, котра би могла помогти нашому бідному народови в старім краю. На жаль, сего нема, а противно: наші іміґранти подіставали наче в презенті всїлякого рода **панків**, перелічачкованих якимось чудом з краю під теперішний час, котрі без прошеня беруть ся за провідників і обертають народний гріш на лайки, напади, сплетні, анархію, роздори — словом: братобійчу війну.

Коли я приїхав до Америки (вже 29-тий рік), не було тут ще ані одної української часописи. (Перший український сьвященик, о. І. Волянський, пробував був видавати газету в Шенандоа, Па., але вона скоро засніти ла ся). Щойно бл. п. о. Г. Грушці, прахови в Джерзи Сіти, поталанило ся заложити українську часопись, котра ще й доси виходить і сповняє свою місію між нашим народом. Має на думці „Свободу".

Тяжко треба було напрацювати ся, заки перші числа тої часописи показали ся на сьвіт, бо навіть трудно було черенок дістати. З о. Грушкою лазили ми по Ню Йорку, вкупили у російських жидків трошки черенок і з тяжкими трудами видали свою рідну газету. Покійний о. Грушка видавав її за свої власні гроші і розпихав поміж наших іміґрантів. Помочи не було нїякої, бо інтеліґентів і образованих сьвітських людий не було, **а й сьвященників не було окрім двох чи трох, віддалених від себе на сотки миль.**

Коли о. Грушка вже не був всилі утримати сеї часописи, він відпродав її першій українській організації — Руському Народному Союзови, одначе, котрий саме тоді був заснований і котрий ще й доси — вже як Український Народний Союз — сповняє чесно й совісно свою задачу.

Та в тодішнім часї показало ся, що молода, слабонька організація, Р. Н. Союз, не була всилі покрити коштів часописи, тож віддано „Свободу" (під якими умовами — не знаю) о. Іванови Ардан ови, теперішному редакторови „Народної Волї".

Як організація Р. Н. Союз так і часопись „Свобода" з напливом іміґрації росли у щораз більшу силу, аж нарешті, з приїздом до Америки бл. п. епископа Ортинського, о. Ардан продав „Свободу" українській корпорації за суму 16.855 долярів, а ся корпорація по однім році відпродала часопись Р. Н. Союзови за тусаму цїну, яку заплатила о. Ардан ови.

За цїлий той протяг часу я добре слідив рух українських іміґрантів (бо брав участь сам) і зріст іміґрації з тодішних провідників і їх працю. Українська часопись „Свобода" і Український Народний Союз — се перші зорі, котрі засьвітили ясним сьвітлом нашим іміґрантам на чужині, котрі згорнули в одну громаду всїх Українців, порозкиданих по всїх сторонах широкого американського краю. Часопись „Свобода" була тою першою голосною трубою, котра покликала наших іміґрантів до братної організації тут в Америці. „Свобода" перша познакомила брата з братом, котрі про себе в чужині, сотками миль віддалені один від другого, нїчого не знали. „Свобода" перша дала і дає осьвіту нашим іміґрантам; вона перша повідомила нашого іміґранта про відносини в старім краю і про відносини робітничі в Америці. „Свобода" боронила, боронить і буде боронити інтереси нашого українського народу.

Український Народний Союз був, є і буде першою українською організацією в Америці. Український Нардний Союз (попередно Руський Народний Союз) перший підніс український синьо-жовтий прапор на землі Вашінґтона. Український Народний Союз перший дав поміч калікам, сиротам, вдовам і невиличимим людям. Український Народний Союз ніколи не забував про потреби старого краю; він всякі добрі цїли підпирав, о скільки обставини на се позволяли. Український Народний Союз був, є і буде тою українською інституцією, про котру знають наші брати в краю, що вона є найліпшою і найпожиточнїйшою в Америці; вони до тої нашої інституції відносять ся з повною пошаною, а ми, американські Українці, можемо лише бути з того горді.

Що-ж Ви, панове від „Народної Волї", скажете на те все? Я знаю, що Ви можете знайти велику купу лайок на всї мої повисші слова, але даруйте, панове, бо і я хочу щось Вам сказати, бо Ви мене зачіпили, хоч мене не знаєте. Ви побачили моє імя на протесті до австрійського амбасадора і кличете до читачів „Народної Волї": „Дивіть ся, як Кирчів приклякнув перед ексцеленцією!"

Отож прошу приняти від мене таку заяву:

За що Ви, панове, маєте читачів „Народної Волї" (до котрих і я належу)? Ви уважаєте їх за остатних баранів, коли кормите їх такими гидкими і плюгавими цьвітками, якими заповнюєте шпальти своєї часописи, за котру нарід платить мозольний гріш. То раз. Друге, що я приняв вибір урядника в „Українській Раді" і належу до „Української Ради", — то я зробив се не длятого, щоби шкодити Федерації, але длятого, щоби послужити народній справі. Але заки я став членом „Української Ради", я добре і довго над тим розважав, бо навіть пробував намовляти урядників, би не вдалоб ся то назад злучити. Розглянувши ся слід в цїлій тій справі, **я прийшов до твердого переконаня, що з Вами, панове, є неможлива праця, хиба кириня.**

Трете, що я приступив до „Української Ради", — то не задля якихось гоноров і урядів, бо я не голоден, а приступив я длятого, що цїль „Української Ради" красна і висока — переслати поміч братам у старім краю.

Що „Українська Рада" складаєть ся з людий чесних, поважних і поважаних, як з духовенства так і з сьвітських — се я борше знав, ніж Ви їх оклеветали в своїй часописи. Їх зрештою знає більше людий, ніж Ваша часопись має читачів... От чому я приступив до „Української Ради".

А ви, панове, замість робити народну роботу, робите кириню, вносите роздор поміж нарід — впрост деморалізуєте той нарід, а се не принесе користи нікому.

Ви, панове, критикуєте стиль протесту, котрий „Українська Рада" вислала до австрійської і німецької амбасади у Вашінґтоні. Ви, панове, кожде слово „хемічно" розбираєте, висьміваєте і зогиджуєте перед читачами своєї часописи, і кричите: „Дивіть ся, як ті австрійські агенти приклякли на коліна, як панські льокаї". Ви, панове, думали що се перлини Ви перекладали на папір, щоби начинити своїх читачів, та тут Ви помилили ся... Ви тими своїми „перлинами" виписали собі перед нашим народом сьвідоцтво морального убожества.

„Українська Рада" написала протест у таким стилю, яким він повинен бути. Що вона ужила слів „ексцеленція", або „цісарсько-королівській", то, панове, знайте, що сего вимагала звичайна етикета, бо так є приняте в цїлім сьвіті. Коли хто відносить ся до якогось високого уряду, то мусить йому віддати таку честь, яка йому належить ся. Чи той амбасадор Поляк чи Німець — він не представляє Польщі або Німеччини, але представляє австрійське правительство. Чи він сей протест передасть до свого правительства, чи кине до коша — сього ми ще покищо не знаємо і за се „Українська Рада" не може брати на себе відвічальности. Вона зробила свій обовязок і конець. А що стиль сего протесту Вам не до вподоби і що ви тепер називаєте урядників „Української Ради" австрійськими агентами і польськими льокаями, то сим Ви лиш даєте дуже погане сьвідоцтво своєму характерови. Люди за се Вам „кредиту" не дадуть.

Напишіть, панове, якого стилю Ви ужували до президента Вілсона, коли виправляли депутацію Федерації просити о „Український День". Може Ваші депутати і капелюхів не знимали в канцелярії Вілсона?...

Чи роблені Вами віча, на котрих люди ухвалювали ріжні протести, будуть мати який добрий успіх? Хто сей протест прочитає і де, в яких документах? Чи Ви длятого не висилали протестів до австрійської амбасади, що боялись, аби амбасадор не кинув їх до коша? О, ні, панове, Вам не вдасть ся ловити рибу в мутній воді. Вам не ходить о жаден протест, бо Ви отверто говорите, що жаден протест не буде мати успіху. Вам ходить о те, щоби на вічах представити в як найгіршім сьвітлі урядників У. Н. Союза, редакторів „Свободи" і инших заслужених осіб, між ними і сьвященників-патріотів, до яких належить і о. Підгорецький, котрого Ви так огидно плюгавите. Ви вже викидали на них всьо плюгавство, всьо болото, яке мали, але се Вам не поможе, а нарешті таки на Вас самих відіб'єть ся.

Панове! Чому то сї урядники Українського Народного Союза такі Вам немилі? Що вони Вам, або кому иншому, злого зробили? Прошу, скажіть — буду Вам вдячний, коли наведете проти них якийнебудь факт. Ми прецінь уважаємо наших урядників і уважаємо їх за порядних людий. Вони стоять на чолї нашої організації і ми знаємо їх яко добрих народних робітників не від нині. А може справді вони щось наброїли, а ми про се не знаємо? Скажіть, чому то редактор „Свободи", п. Стеткевич, Вам такий немилий?

А чому то Ви, панове від „Народної Волї", стільки громів насипали на особу о. Н. Підгорецького, будьто би той о. Підгорецький сам організував „Українську Раду" для своїх особистих цїлий — що є неправдою, і Ви самі знаєте що се неправда, що се Ваша злоба. Питаю ся Вас про се длятого, бо Ви на всї свої клевети не подали ані одного факту — хиба „бізнес-патріоти", „зрадники", „австрійські агенти" і т. п. Редактора „Свободи" називаєте „дячком", п. Дуткевича „купцем" і т. д., а то всьо не є нїякими доказами, щоби сї люди поповнили якесь зло в народній роботі.

З тої причини я прошу Вас, панове, не о слова, але о факти. Щоби Вам лекше було, я Вам поможу. Вам, панове, не ходить о жадну народну справу, але о особисту наживу. Урядники У. Н. Союза Вам немилі тільки длятого, що вони є урядниками і беруть такі „товсті" пенсії, бо аж по 100 долярів місячно. (А Ви задурно пишете свої лайки в „Народній Волї"?). Які то Ви чули ся щасливі, як би так Вам, прихавшим недавно до сеї благодатної країни, удало ся засісти на крислах в Українськім Народнім Союзі! А тут пп. Ядловський, Угорчак і Савка ані руш! — Сидять, працюють і ще сьміють підносити гордо голову проти таких панів... А що-ж на те панове від „Народної Волї"? — Треба бойкотувати тих урядників. Вони і так мають богато ворогів з тих членів, котрі виступили з У. Н. Союза, коли то сї урядники реорґанізували Р. Н. Союз на У. Н. Союз і перевели нову систему членських вкладок. Та перше приневолили сї панове від „Народної Волї" наших урядників виступити з Федерації, а потому „Народна Воля", мов з 42-центиметрової гармати, вибухла: „Дивись, народе, на тих зрадників, на тих австрійських агентів! Вони загарбали народне добро, вони бізнес-патріоти, бо взяли в свої руки Ексчендж. Диви ся, які зиски вони горнуть до своїх кишень", і т. д. і т. д. Ось такими арґументами воюють панове від „Народної Волї".

Питаю ся Вас, панове від „Народної Волї": Яке се добро народне? Чи маєте на се доказ? Коли маєте, то длячого Ви хотїли купувати сей Ексчендж і були готові заплатити аж два тисячі долярів і в тімсамім часї кричали: Дивись, народе, 2.000 долярів хочуть бізнес-патріоти за старі крісла, сплювачки, мітли і т. п. Чи сї старі крісла, сплювачки і мітли мали найбільше помочи Федерації в її роботі народній? А як би були бізнес-патріоти Вам відпродали ті сплювачки, старі крісла і мітли за суму два тисячі долярів, — що були би Ви сказали? Чи не тесаме були би Ви кричали: Дивись народе, бізнес-патріоти видерли від Федерації два тисячі долярів за сплювачки, старі крісла і мітли?!

А нині — о диво! Федерація Українців закупила шери в Ексченджу — у спілці бізнес-патріотів, зрадників народних, австрійських агентів — у тихсамих, що загорнули народне добро. Федерація лучить ся з тими негідниками і стає їх спільником! Що се значить, панове? Чи може та інституція, якою є Федерація, лучити ся зі зрадниками, австрійськими агентами, льокаями польськими і т. п.?

Судіть, панове читачі „Народної Волї"; судіть, панове читачі „Свободи"! Чи може чесний чоловік лучити ся зі злодієм або зі зрадником? Ні, ні! Не може! Кождий здорово мислячий і чесний чоловік так скаже. Отже що се значить? Значить, що або урядники Федерації невинно оклеветали тих людий від Ексченджу, або урядники Федерації і панове від „Народної Волї" є такимисамими, як і ті від Ексченджу! Инакше не могли з ними лучити ся! Отже, панове від Федерації і від „Народної Волї"! Ви, купуючи шери в бюрі бізнес-патріотів, признали ся перед сьвітом, що злобно оклеветали сих людий від Ексченджу і самі собі наплювали ся в лице.

Коли се бюро було народним добром, то пощо було купувати? Треба було тих панів від бюра заскаржити перед суд, яко злочинців. Суд був би народне добро відібрав, а тих добродіїв був би посадив до холодної. Та ба! Не можна було панам від Федерації розпочинати сеї роботи, бо вони добре знали, що се не є жадне добро народне. Вони знали, що се була спілка двох чи трох урядників від У. Н. Союза і кількох осіб зпоза організації, котрі вложили в інституцію свої власні гроші, та не на те, щоби якісь зиски тягнути, але на те, щоби се бюро затримати для вигоди Українців, котрі під ту пору були визискувані всякими жидками та иншими покутними волоцюгами. Та до зисків з бюра ще далеко... А праці п. Савку і П. Дуткевича коштувало досить, — праці безплатної.

Чому редактори „Свободи", п. Стеткевич і п. Дуткевич, не подобали ся панам від „Народної Волї" — се також проста річ. Таж бути редактором такої часописи як „Свобода", органу У. Н. Союза, се-ж велика честь. Таж і платні там неабиякі... Коли редактори „Свободи", пп. Стеткевич і Дуткевич, могли уділити якусь частину зі своєї платні п. Семешкови, щоби тільки примістити п. Семешка в офісі „Свободи", ну, то скільки ще їм остало ся? — Певно що досить!...

Чи може панове від „Народної Волї" не люблять редакторів „Свободи" за те, що вони на їх напади і клевети не відповідають такимисамими „тлустими" словами, якими є переповнена „Народна Воля" з гори до долини? Та редактори „Свободи" є того переконаня, що люди не платять їм за лайки, напади і особисті клевети, і що часопись іде в сьвіт поміж своїх і чужих людий, і що часопись повинна мати повагу — яко часопись, а не яко шмата.

Що панове від „Народної Волї" причіпають відвічальному редакторови „Свободи" латочку „дячок", то се не є нїчого поніжаючого. Дай Боже, щоби таких дяків було як найбільше по всїх парохіях! Такі дяки зробили би більше добра для народу ніж такі пани від „Народної Волї". Редактор „Свободи", п. Стеткевич, є з фаху народним учителем з краю, а притім знає добре дяківство. З тим фахом він приїхав до Америки і йому се добре придало ся. За його щиру працю для Р. Н. Союза нарід покликав його на свого редактора.

Що п. Дуткевич, співредактор „Свободи", також панам від „Народної Волї" немилий — то нїчого дивного. Таж п. Дуткевич занимає також місце в офісі „Свободи", а коли би його там не було, то міг би хтось инший дістати посаду, напр. п. Семешко...

Чому найбільші громи посипали ся з „Народної Волї" на особу о. Н. Підгорецького, се вже тяжше відгадати. Бо коли би в „Народній Волі" був який піп (кромі редактора, котрий уже махнув рукою на попівство), то можнаб думати, що якась заздрісна і лакома особа дістала апетит на „тлусту" парохію о. Підгорецького, бо звичайно панове від „Народної Волї" мають страшенний апетит на посади в „Свободі" і в Українськім Народнім Союзі. Сї панове заздрісні навіть на акафисти і кропила. Вони не можуть сего знести, чому то наш Українець дасть попови, а не їм! На сім ті панове будують свою шалену політику — політику злобну, крутарську, огидну!

Тепер, панове від „Народної Волї", заявляю Вам, що Ваші злобні клевети, Ваші плюгавства, котрими Ви обкидали чесних людий, відібють ся на Вас самих. Український Народний Союз росте, бо має добрі підвалини. Урядники У. Н. Союза вже давно (ще передтим, заки Ви були перепачковані до сеї країни) дали доказ своєї доброї і совісної праці коло народного добра. Ви не годні оклеветати особу заслуженого о. Підгорецького, котрий був один з найліпших організаторів наших розпорошених Українців тут в Америці. Він є одним з тих, що тяжко потерпів за народну справу, отже Вашим клеветам нарід не повірить! Ви, панове, приїхали на готові кницї, а чом Ви не приїхали перед 20-ти літами, коли треба було працювати? Нині Ви ту працю розбиваєте, що чесні і совісні люди роками будували.

Ви, сердечні патріоти, чому не стали в ряди з нашими Січовими Стрільцями і не клали жите за свободу України, але дали драпака (якимось чудом) до Америки?

А хто Вас просив на наших провідників, панове? Що Ви за одні? За чим тут приїхали? За працею? Коли так, то чому не брались до праці? Сей край є жерелом праці. Чи Ви, панове, з висшим образованем, думаєте, що шуфля і джаґан — се не для Вас? Чому? Може се понижаюче? О ні, панки! Се чесна праця — не така огидна, за яку Ви вхопились тепер, і плюгаєте всїх і вся і вносите роздор і братобійчу війну в наш нарід. По Ваших вчах Ви свої відчити зачинаєте клеветами на чесних людий і такими арґументами кінчите. Ви навіть не маліб иншої теми до говореня на вічу, як би не кинули болото на чесних людий. То Ви, учені патріоти, такої методи уживаєте до визволеня України? О Ви, прості кирнники, Ви скриті кацапи: Чому не скинете маски і не скажете отверто перед народом: „Добрі люди! Ми кацапи; ми вас дурили дотепер. Отож ходіть за нами, хоч би і на Сибір!"

Коли Ви так зробите, то тоді наші Українці будуть знати, як з Вами числити ся і яку оріентацію мають приняти...

Памятайте, панове, що за Ваші крутійства, за Ваші клевети і роздори між народом, за Вашу деморалізацію під теперішню пору, де праця в цїли помочи нашим братям у старім краю, котрі гинуть в нужді, є неможлива — за все те спаде на Вас відвічальність. Нарід Вас осудить яко найтяжших ворогів в його найнещасливійший хвилі житя!

А Ви, панове, члени Р. Н. Союза, придивіть ся дальше тій роботі і платіть свій мозольний гріш на клевети і на кириню, якими Вас кормить Ваш орган — „Народна Воля".

К. Кирчів.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

„Гуманний“ Інтерес Злучених Держав.

Бюро домашної і заграничної торговлі доносить з Вашінгтону, що американські посилки амуниції до Европи, від початку війни, вартають кругло 1.000,000.000 (1 міліярд) долярів. Найбільше амуниції вислано в надолисті м. р., бо аж за 80,000.000 долярів. Пороху вислано за суму 350,000.000 долярів, инших вибухових матеріялів за суму 447,500.000 долярів, крісів за 60,000.000 долярів і гармат за 85,000.000 долярів.

Засуд німецького консуля.

Справа Франца Боппа, німецького генерального консуля в Сан Франціско, Кал., вже покінчила ся. Федеральний судія Віліям Гонт видав два засуди. На основі першого засуду Бопп має відсидіти 2 роки у вязниці і заплатити 5.000 долярів гривни. На основі другого засуду він має відсидіти один рік у вязниці і заплатити також 5.000 доларів гривни. Головна провина Боппа, яку йому закинено, є нарушене американської невтральности.

Богач помер з голоду.

В Довер, Огайо, помер з голоду Давид Гартман, 63-літний старець. Гартман, який все старав ся як найтанше вижити, видавав денно на свій прожиток 3 до 10 центів. Лікар радив йому, щоби він не жалував гроший, але щоби жив сей добре, бо инакше сконає. Гартман однак не послухав доброї ради лікаря. Ще на кілька днів перед смертю Гартман був у погребника і торгував ся з ним о трумну і цілий похорон. Тоді він сказав погребникови, щоби йому справив як найтаньший похорон. Гартман був наставником (форманом) у фарбяній фабриці в Довер.

Матір утруїла себе і свої діти.

Пані Дж. В. Воролс, жінка фармера в Гобарт, Окла., забрала своїх троє дітий, 13-літну Марію, 8-літну Евліну і 10-літного Елвіна, до гірського провалу недалеко дому. Там вона сказала дітям зажити трутину. 10-літний хлопчик Елвін, заживши трутину, побіг до дому повідомити про се батька. Батько скоро побіг до провалу і скричав: „Що ти собі думаєш, жінко!“ — „Іди геть і поклич погребника“ — відповіла жінка. За годину всі четверо були вже мертві.

І жінка ще назвала його недобрим...

Джан Макей в Ню Йорку дає своїй жінці що тижня по 20 долярів з цілої суми 26 долярів, які він заробляє; платить 16 долярів місячно за мешкане, миє начиня і через три ночи в тижни доглядає четверо дітий. Але його жінці було того всього замало і вона заскаржила його до суду, бо каже, що він не поводить ся з нею так, як повинен поводити ся.

Макей працює при електричних роботах. Вони обоє мають четверо дітий. Жінка оскаржила його перед судією, кажучи, що він є не людський і недобрий як пес. Коли жінка разказала судії цілу історію, Макей встав і почав говорити:

„Вел, джоджь, вона їде що тижня на цілих три ночи з дому, а мене не хоче взяти. Тоді я мушу мити начинє і доглядати дітий. Се не є красно.“

„Справа скінчила ся“ — сказав судія. — „Від нині, пані Макей, помагайте свому чоловікови мити начинє і беріть його бодай деколи до театру.“

Лисі судії увільняють лисого.

Перед судією Колеганом з „Ессекс Супіріор Корт“ в Лин, Масс., ставав до розправи Джеймс Кол, актор, оскаржений о шахрайство. Кол мав однак завелике щастє, щоби сидіти в арешті. Всі 12 присяглих судіїв були лисі, а Кол був також лисий. Се допомогло Колови видістати ся із судової салї безкарно.

За курене заплатив 10 долярів.

Віктор Яблонський в Орендж, Н. Дж., заплатив в суді 10 долярів кари за се, що курив люльку недалеко резервоару (збірника) нафти.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

К. Н., Трентон, Н. Дж. Вірш „На вічну память Січовикам“ не буде поміщений у „Свободі“. Він є заслабо скомпонований і цілий зміст не відповідає темі. Старайте ся написати ліпший, а тоді помістите ся.

С. Б., Клівленд, О. Новинка „Нове Товариство“, яку Ви надіслали, не буде поміщена у „Свободі“. Під всім, хто що пише, треба подати своє повне імя і точну адресу. На бажане дописувателя його імя задержуєть ся в редакційній тайні.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

РУХ В ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ. Сестрицтво св. Ольги, від. 315, повідомляє всі свої місцеві і позамісцеві членниці, що місячний мітинґ відбудеть ся в пятницю, дня 26. січня о 8-мій годині вечер, в гали „Народного Дому", під ч. 72 Моріс Стр. Щоб не бракло ані одної членниці, бо є дуже важні справи до полагодженя. Всі довгуючі членниці мають вирівнати свої належитости, бо в противнім случаю будуть суспендовані. Сьвятим обовязком кождої членниці є, щоби постарати ся і привести на сей мітинґ хоч одну нову членницю. Памятайте, Сестри, і на те, що вже час пізнати самих себе, бо не знаємо, що буде з нами завтра. Калїцтва, смерть і всякі нещастя можуть кождому заглянути в очи. Тільки одно маємо щастє, а то У. Н. Союз, котрий кождого в нещастю запомагає, а в разі смерти виплачує цілу суму після кляси члена. Приймаємо нові членниці до Сестрицтва без вступного, а до У. Н. Союза за половину вступного. В нашім Сестрицтві місячна вкладка виносить тільки 25 цнт. — Ю. Пацала, предс.; Т. Гаврилів, кас.; В. Костецький, секр.

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 270, подає до відома, що на 1917 рік зістав вибраний слідуючий уряд: В. Гіль, предс.; Н. Пігура, заст. предс.; М. Осташевський, кас.; В. Турянський, заст. кас.; М. Баран, секр.; М. Турянський, заст. секр.; А. Рубінович, К. Піддубчишин і Л. Кулич, контрольори; С. Сапіга і С. Мисак, дверники; Т. Юськів, С. Ленчук, К. Іваниш і С. Нагачевський, хорунжі; А. Рубінович, капітан. Доглядачі хорих: кождий член Братства. Мітінґи відбувають ся 15-го кождого місяця в гали під числом 1912 Ньюарк Еве. — М. Баран, секр.

ЕЛИЗАБЕТПОРТ, Н. ДЖ. Тов. „Зап. Січ", від. 234, повідомляє всїх своїх місцевих і позамісцевих членів, що дня 28. січня с. р. відбудеть ся в звичайній гали надзвичайний мітинґ в справі заложеня товариської бібліотеки і инших важних справ для добра нашого товариства. Тому просить ся всїх членів, аби на той мітинґ прибули. Неявивший ся член заплатить таку кару, яку на него Товариство наложить. Рівночасно подасть ся до відома, що на річнім мітинґу дня 9. грудня м. р. зістали вибрані слідуючі нові урядники: М. Ґалїнович, предс.; С. Колодій, заст. предс.; С. Могила, секр.; К. Пілат, заст. секр.; І. Пілат, кас.; Г. Рудніцький, заст. кас.; М. Чечіль, К. Пілат і С. Цимбалюк, контрольори; Г. Рудніцький і І. Пришляк, догл. хорих; Т. Лисий і Т. Скоренький, хорунжі. — М. Ґалїнович, предс.; С. Могила, секр.; І. Пілат, кас.

ЙОНКЕРС, Н. Й. Тов. „Подільська Січ", від. 8, подає до відома, що на мітинґу дня 30. грудня м. р. вибрано отсей новий уряд: Н. Попадюк, предс.; П. Калин, заст. предс.; Н. Чолій, кас.; О. Марчук, заст. кас.; Н. Турчин, секр.; Я. Салій, заст. секр. — Н. Турчин, секр.

ДЕНБУРИ, КОНН. Бр. св. О. Николая, від. 381, вибрало отсей уряд на рік 1917: П. Вовк, предс.; Ю. Пліпка, заст. предс.; А. Бойко, кас.; І. Блават, заст. кас.; М. Білізна, секр.; М. Крайнячик, заст. секр.; І. Блават і І. Ваньчик, контрольори; Ю. Пліпка і А. Бойко, догл. хорих; І. Раковицький, дверник; Ф. Ковальський, заст. дверника. — П. Вовк, предс.

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Володимира, від. 162, повідомляє всїх своїх членів, що мітинґ відбудеть ся сеї неділі, то є 28. січня, зараз по Службі Божій, в гали церковній на долі. Просить ся всїх членів, аби явили ся на мітинґ і свої довги вирівнали. — І. Василиків, предс.; В. Горбковський, секр.

НОРТГЕМПТОН, ПА. Тов. „Укр. Січові Стрільці", від. 11, повідомляє всїх своїх членів, що річний мітинґ відбудеть ся в неділю, дня 28. січня с. р., о годині 2-гій пополудни, в галї церковній. На тім мітинґу буде справоздане контрольної комісії і вибір нового уряду. Неявивший ся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. Нових членів приймаєть ся до Товариства і до У. Н. Союза за половину вступного. Користайте, Родимці, з того добродійства, бо се вже остатний місяць. Потім треба буде платити більше. — С. Кудрик, секр.

ПОВІДОМЛЕНЄ.

Товариство російських Українців „Нова Україна" в Ню Йорку подає до загальної відомости, що на зборах 21. січня б. р. вибрано слідуючий уряд: Ю. Лукасевич, рек. секр.; М. Мелешко, заст.; М. Байдюк, фін. секр.; М. Ковнук, заст.; Л. Даценко, кас.; Н. Безверський, заст.; Н. Дячишин і Н. Кисіль, контрольори; М. Байдюк, орґанізатор (194 друга евеня, Н. Й.); Н. Кисіль, екзекутив. Зі всіми справами, які відносять ся до Товариства „Нова Україна" і до „Драматичного Кружка", треба звертати ся до рекордового секретаря: Ю. Лукасевич, 325 Іст 33 ул., Ню Йорк, Н. Й.

ПОЗІР! НЮ ЙОРК, Н. Й. ПОЗІР!

ЗАХОДОМ МУЗИЧНОГО КРУЖКА ТОВ. „ПОМОРЯНИ"
— відбуде ся —
В СУБОТУ, ДНЯ 27. СІЧНЯ 1917 Р.
в „LIBERTY HALL", 255 E Houston St., New York
ВЕЛИКИЙ БАЛЬ
МУЗИКА: МУЗИЧНИЙ КРУЖОК ТОВ. „ПОМОРЯНИ".
Вступ від особи 25 цнт.
ПОЧАТОК О ГОДИНІ 7.30 ВЕЧЕРОМ.

Музичний Кружок т-ва „Поморяни" уряджує в коротнім часі свого з'орґанізованя пораз перший сей публичний попис, в цїли піддержаня свого істнованя і дійсно правдивого вишколеня української музики в Ню Йорку. — Прийдіть і послухайте!

На балю приймати-мемо до Кружка товариства „Поморяни" і до самого товариства, нових членів без вступу.

Крім танців будуть також ріжні инші забави. Просить ся о чисельну участь.

Хто бажає гарно забавитись, най прийде на сей баль, а за добру забаву ручить 9-11

ВИДІЛ ТОВ. ПОМОРЯНИ

ПОЗІР! БАЙОН, Н. ДЖ. ПОЗІР!

ЗАХОДОМ УКР. МУЗИЧНОГО ТОВ. ІМ. Н. ЛИСЕНКА В БАЙОН, Н. ДЖ.
— відбудеть ся —
ПЕРШИЙ ВЕЛИКИЙ БАЛЬ
В СУБОТУ, ДНЯ 27-го СІЧНЯ 1917 Р.
в гали Майдаша, під ч. 94 Іст 21 улиця, Байон, Н. Дж.
Початок о годині 6-тій вечер.
ВЕСЬ ДОХІД ПРИЗНАЧЕНИЙ НА БУДОВУ УКР. НАР. ДОМУ В БАЙОН, Н. ДЖ.

Братя і Сестри, Українці з Байон! Не повинно бути між Вами ні одного, щоби не прибув на сю забаву, яку устроємо ми українські музиканти в Байон. Прибудьте і послухайте щиру нашу працю для піднесеня української артистичної штуки тут на чужій земли. Тож уважайте на наш клич: „Свій до свого!" — За комітет
9-11 УКР. МУЗ. ТОВ. ІМ. Н. ЛИСЕНКА.

Антін Чехов.

ПАНАХИДА.

В церкві Пречистої Діви Одиґітрії в селі Верхних Запрудах служба щойно скінчила ся. Народ рушив ся й суне з церкви. Не рухаєть ся тільки один Андрій Андрієвич крамар, верхно-запрудський інтеліґент і стародавний мешканець. Він спер ся на поручах правого крилоса й чекає. Його лице товсте й обголене та кострубате від давних, вже погоїних прищів виражає тепер два ріжні між собою чутя: смиренність перед недослідимими судами й тупу, безграничну пиху перед чуйками*) й сорокатими хустками, що переходили попри нього. Тому, що се неділя він вистроїв ся. На нім сукняне пальто, з жовтими кістяними ґузиками, сині сподні поверх чобіт і солідні кальоші, які бувають тільки на ногах людий статочних, розважних, людий з релігійними переконанями.

Його ліниві, заплилі товщем очи звернені на іконостас. Він бачить давно вже знайомі обличя сьвятих, сторожа Матія, що надувши щоки гасить сьвічки, потемнілі поставники, витертий килим, дяка Лопухова, що біжить бігцем з вівтаря несучи ктиторови проскуру... На все те він вже дивив ся й надивив ся, як на свої пять пальців... З рештою трохи дивне й незвичайне тільки одно: коло лівих дверий стоїть отець Григорій, ще не роздягнений з риз і злісно моргає своїми густими бровами.

„На кого се він, моргає, дай йому Боже здоровля? — думає крамар. — А, і пальцем кивнув! І ногою тупнув, скажи будь ласка... Що за оказія, Мати Пречиста? На кого се він?"

Андрій Андрієвич оглядаєть ся й бачить цілком вже порожну церков. Коло дверий стоїть купкою з десятеро людий, а й сі стоять спиною до вівтаря.

— Ходи же, коли кличу! Чому стоїш, як ідол? — чує він злісний голос отця Григорія. — Тебеж кличу.

Крамар споглядає на червоне, розгніване лице отця Григорія і аж тепер зміркував, що морганє бровами й киванє пальцем може відноситись і до нього. Він здрігаєть ся, відділяєть ся від крилоса й нерішучо, стукаючи своїми солідними кальошами, йде до вівтаря.

— Андрію Андрієвичу, чи се ти подавав на проскомидію за упокій Марії? — питає панотець злісно кинувши очима на се товсте, спочене лице.

— Так, се я.

— Так се ти написав отсе? Ти?

І отець Григорій злісно пхає йому в очи карточку. А на сій карточці, яку Андрій Андрієвич подав з проскурою на проскомидію було написано великими буквами, що ніби підскакували:

„За упокій раби Божої блудниці Марії".

— Так... се я написав... — відповідає крамар.

— Якже ти посьмів написати се? — розтягаючи слова шепче батюшка, і в його храплім шепті чути гнів і перестрах.

Крамар дивить ся на нього з тупим здивованєм, не розуміючи нічого і також лякаючись: з роду ще отець Григорій не говорив таким тоном з верхноізапрудськими інтеліґентами! Оба вони мовчать через мінуту й дивлять ся один одному в очи. Здивованє крамаря таке велике, що його товсте лице розлазить ся на всі боки наче розчина.

— Як ти посьмів? — повторяє пан-отець.

— Ко-кого? — дивуєть ся Андрій Андрієвич.

— Ти не розумієш? — шепче отець Григорій, поступаючись в здивованю крок назад і сплескуючи руками. — Щож се у тебе на плечах: голова чи який инший предмет? Подаєш картку до жертвенника, а пишеш на ній слово, яке навіть і на улици вимовляти не годить ся! Чого витріщуєш очи? Хиба не знаєш, яке значінє має се слово?

— Се все дотично блудниці? — муркоче крамар, червоніючи, й кліпаючи очима. — Алеж Господь Бог, по доброті Своїй, того... як його, простив блудницю... місце їй приготовив, та з з житя преподобної Марії Египетської видно в якім значіню отсе саме слово... вибачайте...

Крамар хоче на своє оправданє навести ще якийсь арґумент, але плутаєть ся і обтирає губи рукавом.

— Ось як ти се розумієш? — сплескує руками отець Григорій. — Алеж Господь Бог простив — розумієш? — простив, а ти осуджуєш, ганьбиш, поганим словом називаєш, та й ще кого! Покійницю доньку рідну! Не тільки з сьвятого, але у із сьвітського письма такого гріху не вичитаєш! Повторяю тобі Андрію: не треба мудрувати! Так брате, не треба мудрувати! Коли Бог дав тобі критичний розум, а ти не годен ним кермувати, то ліпше не заглубляй ся і мовчи.

— Алеж вона того... акторкою була! — вимовляє ошоломлений Андрій Андрієвич.

— Акторкою! Та чим би вона й не була, то ти повинен після її смерти на все забути, а не ще й на карточках писати!

— Се справді... — згоджуєть ся крамар.

— Наложити би на тебе покуту, — басує з глубини вівтаря діякон, дивлячись з погордою на збентежене лице Андрія Андрієвича: — то перестав би мудрувати! Твоя дочка була славною артисткою. Про її смерть навіть в ґазетах писали... Фільозоф!

— Вона, справді... дійсно... — муркоче крамар: — слово невідповідне, але я не щоб осуджувати, отче Григорій, я хотів по церковному... щоб вам яснійше було за кого молити ся. Адже в помяниках пишуть ріжні назви, на приклад младенца Іоанна, утопленниці Пелягії, Єгора воіна, убієннаго Павла і ріжне инше... Так і я бажав.

— Нерозумно, Андрію! Бог тебе простить, але на другий раз стережись. А найважнійше не мудруй і думай як инші. Удар десять поклонів і йди.

— Слухаю, — каже крамар, рад що репримендa вже скінчила ся, й надає знов свойому лицю вираз статочности й поваги. — Десять поклонів? Дуже добре, розумію. А тепер пан-отче позвольте до вас просьбу... Тому що я всеж таки її батько, а вона мені, якаб там не була, все таки донька, то я того... вибачайте, хочу просити вас нині відправити панахиду. І вас позвольте просити, отче діякон!

— Ось так то добре! — каже отець Григорій, знимаючи ризи. — За се хвалю. Можна з признанєм... Ну, йди! Ми зараз вийдемо.

Андрій Андрієвич солідно відходить від вівтаря і стає серед церкви зі сьвяточно-панахидним виразом лиця. Сторож Матій ставить перед ним столик з коливом і невдовзі зачинаєть ся панахида.

В церкві тихо. Чути тільки металічний звук кадила й протяглий спів... Коло Андрія Андрієвича стоїть сторож Матій, баба Макарієвна і її синиско сухорукий Митро. Більше нікого нема. Дяк зле співає, неприємним, глухим басом, але напіви й слова такі сумні, що крамар поволи тратить вираз статочности й попадає в смуток. Він згадує свою Машутку... Він пригадує собі, що вона родила ся ще тоді, коли він ще служив за льокая у верхно-запрудських панів. Серед льокайської біганини він і не запримітив, як росла його дівчинка. Той довгий період, коли вона виростала на ґраціозне сотворінє з білявою головкою й великими як копійки, повними задуми очима, минув незамітно для нього. Вона виростала, як і взагалі всі діти фаворитів-льокаїв, в добрі, коло панночок. Пани, з нудьги, вивчили її читати, писати, танцювати, а він не мішав ся до її вихованя. Хиба зрідка, припадком зійшовшись з нею коло брами або на сходах, він нагадував собі, що вона його дочка і починав, на скільки ставало вільного часу, учити її молитов і сьвятої історії. О, й тоді вже він мав славу знавця устава і св. Письма! Хоч і як було лице батька захмурене й солідне, дівчинка охочо його слухала. Молитви вона повтаряла за ним позіхаючи, але за те, коли він загикуючись і стараючись виразити ся як можна найфіґурнійше починав їй оповідати історії, вона ціла переміняла ся в слух. Слухаючи про сочевицю Ісава, кару Содоми й пригоди маленького хлопчиска Йосифа вона блідла й вітворяла широко свої блакітні очи.

Опісля, коли він покинув льокайство і за наскладані гроші вітворив в селі крамницю, Машутка поїхала з панами до Москви...

Три роки перед смертию вона приїздила до батька. Він ледви спізнав її. Се була молода, струнка жінка з манєрами пані й по панськи одягнена. Говорила вона розумно, наче з книжки, курила тютюн, спала до полудня. Коли Андрій Андрієвич спитав її чим вона живе, вона заявила сьміло дивлячись йому просто в очи: „Я акторка!" Така вітвертість видала ся колишньому льокайови верхом цинізму. Машутка почала була хвалити ся своїм поводженєм і акторським житєм, але побачивши, що батько тільки червоніє й розкладає руками, замовкла. І мовчки, не дивлячись одно на одно, вони перебули два тижні аж до самого відїзду. Перед відїздом вона попросила батька пійти з нею на прохід на берег. Хоч і як було йому ніяково йти в білий день в очах всього чесного народу з донькою акторкою, але він так і сповнив її просьбу...

— Які чудові у вас місця! — одушевляла ся вона, йдучи. — Які яри й мочари! Боже, яке ґарне моє рідне село!

І вона заплакала.

„Сі місця тільки місце забирають... — думав Андрій Андрієвич, дивлячись тупо на яри й не розуміючи одушевленя доньки. — Від них тільки пожитку, як від козла молока".

А вона плакала, плакала й жадно дихала цілими грудьми, наче відчувала, що їй вже не довго дихати...

Андрій Андрієвич, стрясає головою наче укушений кінь, і, щоб заглушити тяжкі спомини, починає скоро хрестити ся...

— Помяни Господи, — муркоче він: — усопшу рабу Твою блудницю Марію і прости їй вольная й невольная...

Погане слово знов злетіло йому з язика, але він не запримітив сього: що раз вбило ся в голову, того не тільки поученями отця Григорія, але й цьвяхом не вибеш! Макарієвна зітхає й щось шепче, втягаючи в себе повітрє, сухорукий Митро про щось задумав ся...

— „...діже ність болізни, печалей і воздиханія"... — гудить дяк, прикриваючи рукою праву щоку.

З кадила йде синьоватий димок і купаєть ся в широкім скіснім проміню, що перетинає понуру, мертву пустоту церкви. І здаєть ся, що разом з димом витає в проміню душа покійної. Струйки диму подібні до дитячих кучерів, крутять ся, йдуть в гору до вікна й наче тікають від туги й смутку, що переповняє сю бідну душу.

*) Капота.